

L'ACOMPANYAMENT A COLLECTIUS DE GENT GRAN

Xavier Lorente

1. INTRODUCCIÓ

Un caminant, ho és en la mesura que es dirigeix a algun lloc. La nostra anàlisi del transcurs de la vida, si parlem de processos d'acompanyament socioeducatiu amb gent gran, ens permet no perdre de vista que l'educand és més que una unitat psicosomàtica. Hauríem de reflexionar conjuntament sobre el concepte dels *nous escenaris* que l'educació pot desenvolupar, i com aquests poden impregnar la pròpia pràctica professional.

El desenvolupament del nostre discurs té tota una vessant de fonamentació pedagògica, i voldríem reflectir aquesta necessitat d'acció per posar les bases per al desenvolupament crític de les persones.

De tots és conegut que cal entendre l'home com a *incessant moviment temporal*, com a moviment de recorregut en el temps biogràfic i també històric. Aquest principi ens permet realitzar un primer apropament a la nostra reflexió. L'acompanyament, dins el col·lectiu de gent gran, té un paper majoritàriament *educere*, ja que volem desenvolupar les capacitats del subjecte tant en un àmbit personal i social com en l'àmbit de l'autoactualització i el coaprenentatge en un procés de metacognició.

Voldríem recordar que el subjecte és un *projecte inacabat*. La interpretació que fa de la realitat està determinada per unes carències ontològiques revalidades constantment. Per tant, el subjecte és un sistema obert, orientat a l'aprenentatge, sense temps ni edat —des del seu naixement fins a la seva mort. I les seves carències naturals es transformen en estratègies de configuració cultural i educativa. Dins la versatilitat originària, hi trobem l'educació de tota persona. Educació com a autocreació i autodefensa; l'educació es converteix en el valor

més rellevant del ser racional, independentment de la seva cronologia. És un model educatiu interactiu.

Aquesta educació tendeix a configurar unes persones preparades i aptes per a la integració dins la cultura del seu entorn. És un model sociològic i respon a l'educació formal. El model de *perfeccionament* està basat en la formació tècnica i professional del subjecte, però té necessitat d'aprenentatges específics per situar-se davant les exigències del món laboral.

Un model educatiu com el nostre s'orienta envers un procés d'acompanyament¹ on el subjecte pot adquirir competències a fi de millorar el seu benestar físic, social i intel·lectual, al mateix temps que recupera per a la societat tot el seu itinerari personal. Aquest procés historicoexistencial, aquesta maduresa, és un potencial de vida únic en el ser humà en història i edat.

No cal argumentar al lector que, encara avui dia, no reclama l'atenció suficient (ni pel que fa a la formació de professionals, ni tampoc als currículums acadèmics) el fenomen de la *nova classe social* que representa la gent gran i que obliga a replantejar opcions educatives específiques.

2. ITINERARI D'UN VIATOR

Per iniciar la nostra reflexió, destaquem que la realització d'un procés d'acompanyament dins el col·lectiu de gent gran no pot deixar de banda l'experiència històrica vital acumulada pel subjecte. Cal recuperar aquestes bases d'experiència (individuals i col·lectives), ja que poden ser determinants en els processos d'aprenentatge de l'individu.

Aquesta experiència prèvia representa el substrat al qual l'educador ha de remetre's per avançar dins les capacitats del subjecte. No cal recordar que el món de l'educació pren notorietat i adquireix sentit quan l'acompanyament s'insereix dins un procés de desenvolupament comunitari que posa en joc tant les experiències personals i col·lectives com el desig de millora del conjunt de les condicions de vida i de relació de la població.

El nostre model exigeix començar pel principi. Quin caràcter educatiu té la vellesa? Quins són els atributs que cal concedir-li? Existeix un model propi de *gent gran*? Per què treballar des de la pedagogia de l'acompanyament? Per què tenim el propòsit d'arribar a una meta? Les persones tenen potencialitats, recursos, i necessiten un llarg recorregut per arribar al seu projecte existencial humà. Sabem que un procés és una cadena estructurada d'esdeveniments significatius

1. Q. MAÑÓS i X. LORENTE, «L'acompanyament i l'educador social», en premsa.

on la resolució determina el futur. Considerar un procés és considerar un conjunt dinàmic de fenòmens que interaccionen en el temps i que configuren l'experiència d'una persona.

Tots sabem les potencialitats que té el col·lectiu de gent gran per aprendre; la seva edat i la seva experiència al llarg del temps són situacions mai viscudes per l'individu. És una situació de privilegi i és una oportunitat perquè aquesta qualitat en la interacció comunicativa que es pot desenvolupar en el procés d'acompanyament de la persona pugui ser molt superior a qualsevol altre estadi. L'oportunitat de traduir en educativa la seva pròpia història i de convertir-se en mitjà i finalitat de l'existència personal pot desenvolupar estratègies educatives que facilitin la participació i la comunicació i permet l'autoconeixement del subjecte.

El subjecte amplia la seva pròpia capacitat d'explicitar i d'elaborar sobre els seus valors, normes i actituds. L'acompanyament dins el col·lectiu de gent gran és un procés que permet *aprendre a comprendre*. D'aquesta manera, l'individu dóna *sedimentació* a les perspectives adquirides per la seva experiència en l'existència personal i pot contrastar i constatar les seves distorsions i transformar-les en noves perspectives que millorin el seu sentiment, la seva independència, el seu creixement personal i la seva qualitat de vida.

No volem un canvi radical del subjecte on la persona adquireixi un *ser* completament diferent a l'inicial, però sí que és possible que, dins els processos d'acompanyament, la persona gran reconstrueixi noves situacions viscudes per uns actors socials que, segons altres principis, decideixen recrear situacions noves que permeten assumir funcions i rols diferents, més d'acord amb els seus projectes personals.

La finalitat del nostre procés d'acompanyament és comprendre i créixer, decidir amb més coherència i credibilitat; tot a favor d'una millor situació personal i social. Cal, però, tenir en consideració que és necessari iniciar aquest procés dins un context cultural i social on s'ubiquen les persones.

Aquest acompanyament, dins el nostre col·lectiu, es caracteritza per l'aplicació del coneixement a la consecució de determinades fites. Per a nosaltres, és important de destacar les següents:

— És un treball de reflexió tecnicoracional, on es confirma poc el mecanisme i s'acaba en l'acció instrumental.

— És una forma d'indagació que s'interessa per les consideracions axiològiques, ètiques i morals que les persones tenen quan es relacionen amb els altres amb intencions consensuades de desenvolupar algun projecte i on l'acompanyament és una pràctica social en què la interacció es promou amb intencions comunicatives.

— L'intercanvi està assegurat si els subjectes decideixen no assumir posicions asimètriques, però sí, en canvi, d'aprenentatge permanent obert a la finalitat de comprendre.

— El procés de comunicació té present la llibertat de cada individu, potencia la creativitat personal i explora la identitat dels altres.

Aquestes fites implementen la reflexió pràctica de l'individu: descobreixen la cultura de cada persona alhora que fomenten la il·lustració, l'aprenentatge i l'autoaprenentatge. Són constructors i creadors actius de seqüències significatives d'aprenentatge on, gràcies a les experiències compartides, interpreten no només coneixement, sinó també actituds.

3. CONCLUSIONS

Ser un mateix evidentment implica partir de l'autoconeixement i d'una certa continuïtat lògica en el temps. Ser autònom i regular-se, pensar els actes per un mateix i fer-los responsablement no és una tasca fàcil. És molt més fàcil deixar-se portar i claudicar de les responsabilitats. És en aquest sentit on té vigència tot el nostre discurs, ja que volem que la persona sigui autònoma, que guanyi quotes d'independència i, per tant, quotes d'autenticitat.

El treball d'acompanyament en el camp de la gent gran és una relació professional de proximitat que es desenvolupa lliurement, que s'actualitza al llarg de tot el procés, que estimula i manté la voluntat de canvi i que només pot desenvolupar-se a partir d'una acció constructiva per assegurar que la persona tingui tot allò necessari i indispensable per poder ser, per poder ser ella mateixa i per poder arribar a la seva perfecció existencial. La persona no és un individu aïllat en el conjunt de la societat, sinó un ser social i obert als altres, on estableix vincles, crea societats i comunitats de vida, i on el professional decideix perdre autoritat formal per convertir-se en facilitador que impulsa estratègies d'aprenentatge, unitats d'experiències amb sentit i significat.

4. BIBLIOGRAFIA

- ARANGUREN, J. L. *La vejez como autorrealización personal y social*. Madrid: Inerser, 1992.
- BARCELÓ I ROSSELLÓ, B. *Centrar-se en les persones*. Barcelona: Pleniluni, 2000.
- CHALIFOUR, J. *La relación de ayuda en los cuidados de enfermería: Una perspectiva holística y humanista*. Barcelona: SG Editores, 1994.
- DÍAZ-PLAJA, F. *El arte de envejecer*. Oviedo: Nobel, 1995.

- GARCÍA MÍNGUEZ, J. [coord.]. *I Jornadas sobre Personas Mayores y Educadores Sociales*. Granada: Grupo Editorial Universitario, 1998.
- GARCÍA SAN EMETERIO, S. *El acompañamiento: Un ministerio de ayuda*. Madrid: Paulinas, 2001.
- KIRKWOOD, T. *El fin del envejecimiento*. Barcelona: Tusquets, 2000.
- LIMÓN MENDIZÁBAL, M. R. «La educación de las personas mayores». A: PETRUS, A. [coord.]. *Pedagogía social*. Barcelona: Ariel, 1997.
- MAÑÓS, Q. «La relación de ayuda como técnica interactiva». *Revista d'Educació Social* [Barcelona: Fundació Pere Tarrés], núm. 10 (1998).
- MAÑÓS, Q.; LORENTE, X. «L'acompanyament i l'educador social». A: PLANELLA, J.; VILAR, J. [ed.]. *L'educació social: 10 anys de formació*. Barcelona: Claret. [En premsa]
- MEIRIEU, P. *Frankenstein educador*. Barcelona: Laertes, 1998.
- PLANELLA, J. «Acompañamiento social de la persona: reflexiones sobre un proceso». *Revista de Treball Social*, núm. 169 (2003), p. 52-68.

